

У пасёлку 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 20 (2557) Год L

Беласток, 15 мая 2005 г.

Цана 2,00 зл.

Мы любім размаўляць на беларускай мове. Гэта ж наша родная мова. На літаратурнай беларускай мове гаворым з сябрамі са Звязу беларускай моладзі, які гуртуе вучняў нашай школы. На беларускай гаворцы размаўляем з бацькамі...

Вучні Бельскага і Гайнаўскага белліцэяў задаволеныя выхадзілі з пісьмовых матуральных экзаменаў па беларускай мове, якія адбыліся 4 мая. Рады былі, што пісалі творчыя працы на тэмы, якія дэталёва разглядаліся ў школе. Частка гайнаўскіх белліцэістаў здавала матуральныя экзамены па беларускай мове ў пашыранай формуле. У наступных днях вучні з Бельска-Падляскага і Гайнаўкі правяралі свае ўмеласці і веды па польскай і замежнай мовах, а таксама здавалі экзамены па выбраных прадметах. На падставе сёлетніх матуральных пісьмовых экзаменаў выпускнікі сярэдніх школ будуць прымацца ў вышэйшыя навучальныя ўстановы.

Пад спецыяльным наглядам

У гэтым годзе арганізатары матуральных экзаменаў прымянілі надзвычайныя сродкі асцярожнасці. Ужо ад чацвёртай гадзіны раніцы 4 мая дырэктар Агульнаадукацыйнага ліцэя з беларускай мовай навучання імя Браніслава Тарашкевіча ў Бельску-Падляскім Андрэй Сцепанюк з двума настаўнікамі чакалі ў школе пасланца з пытаннямі і тэмамі па беларускай мове. У 6 гадзін 15 хвілін дырэктар правярыў пячатку на атрыманых канвертах з пытаннямі і схаваў іх у школьны сейф. Другі раз пячатку спраўджаў старшыня матуральнай камісіі па беларускай мове Уладзімір Вавульскі з вучнямі, якія мелі прыступаць да экзамену. На спаргтыўную залу суседняй школы — „тройкі”, дзе сабраўся 151 белліцэіст, не мелі доступу настаўнікі беларускай мовы (у мінулым яны засядалі ў матуральных камісіях).

Не было цяжка

Многія белліцэісты выходзяць з матуральнага экзамену перад яго заканчэннем (маглі пісаць 170 хвілін і карыстацца польска-беларускімі слоўнікамі).

— Матуральны экзамен не быў цяжкім. Пісалі мы творчыя работы наконт фрагментаў „Аблavy” Васіля Быкава. Праца з публіцыстычным тэкстам, дзе правяралася яго зразуменне, не была цяжкай, — заяўляюць Юліта Гайка, Ілона Раманчук і Кася Ткачук.

Намнога менш вучняў пісала працы на аснове фрагментаў „Новая зямлі” Якуба Коласа.

— Тэмы да творчых прац і пытанні да публіцыстычнага тэксту Аляксандра Баршчэўскага пра развіццё беларускага літаратурнага руху

Не было цяжка

Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Бельскія белліцэісткі цешыліся пасля экзаменаў

ў Польшчы былі зразумелымі, — кажуць Рыгор Муха і Ігар Верамюк.

— Я думаю, што матуральны экзамен будзе цяжэйшым. Пісаў я пра трагічны падзеі ў час калектывізацыі на падставе „Аблavy” Васіля Быкава, бо якраз пра яго творчасць падрыхтаваў я прэзентацыю ў час вуснага экзамену, — гаворыць іншы вучань.

Вучні гуртуюцца ў школьным калідоры і на панадворку перад школай. Размаўляюць пра матуральныя працы.

— Рыхтуючыся да матуральных экзаменаў па беларускай мове мы паўтаралі матэрыял наконт галоўных твораў беларускай літаратуры і іх аўтараў. Думаем, што пробны матуральны экзамен арганізаваны раней у нашай школе быў цяжэйшым, — кажуць Моніка Мартыновіч і Анна Вавульская.

— Пішучы творчыя працы трэба было знайсці адпаведныя аргументы, закранутыя ў прэзентаваных нам фрагментах. Увесь час трэба было сачыць, каб правільна разгарнуць тэму работы, якую трэба было закончыць адпаведнымі вывадамі, — гавораць Анна Якімюк, Моніка Бабулевіч і Эмілія Асіпюк. — Думаем, што напісаць матуральныя працы паводле тых прынцыпаў, якія былі ў мінулых гадах, было яшчэ лягчэй. Можна было тады выявіць больш уласных думак, інтэрпрэтацый і рэфлексій.

— Нашы вучні паспяхова справі-

ліся з вуснымі матуральнымі экзаменамі, — інфармуе дырэктар Бельскага белліцэя Андрэй Сцепанюк. — Вынікі пісьмовых экзаменаў будзем ведаць да 30 чэрвеня.

Любяць беларускую мову

Белліцэісты ахвотна адказваюць на пытанні наконт вучобы ў школе.

— Мы любім размаўляць на беларускай мове. Гэта ж наша родная мова. На літаратурнай беларускай мове гаворым з сябрамі са Звязу беларускай моладзі, які гуртуе вучняў нашай школы. На беларускай гаворцы размаўляем з бацькамі. Вучоба ў Бельскім белліцэі нам падабалася. Мы арганізавалі экскурсіі ў Беларусь, — заяўляюць Аня Якімюк і Моніка Бабулевіч.

Усе матуральныя работы па беларускай мове ў запячатаных канвертах былі схаваны ў сейф. Пасля пад спецыяльным наглядам былі яны перавезены ў месца праверкі.

Гайнаўскія белліцэісты, якія рашыліся здаваць пашыраны экзамен па беларускай мове, пісалі інтэрпрэтацыі прадстаўленага верша і працавалі з фрагментамі трагікамедыі Янкі Купалы „Тутэйшыя”. Частка з іх збіраецца паступаць на беларускую філалогію. Іншыя ліцэісты прыйшлі спраўдзіць свае ўмеласці. Паводле іх праца з трагікамедыяй „Тутэйшыя” не была цяжкай.

Аляксей МАРОЗ

Нашае ў ліцэі

9 2

Ганна КАНДРАЦЮК

Такой асновай з'яўляецца 10 гадоў адукацыйнай дзейнасці Беларуска-польскага садка. Гэты першы і найважнейшы этап адукацыі з элементамі роднай мовы і культуры закончыла ўжо за дзвесце выпускнікоў. Звычайна, палова іх працягвае навучанне ў беластоцкай „чацвёрцы”, працуюць таксама два класы гімназіі...

Беларускі памост

9 4

Міхась АНДРАСЮК

Вялікае значэнне мае тое, што беларусы жывуць кампактна, на тэрыторыі ўсходняй Беластоцчыны, на мяжы між Еўрасаюзам і Беларуссю. Кампактнасць насельніцтва дазваляе ствараць свае арганізацыі, а таксама паспяхова прымаць удзел у выбарах у органы мясцовага самакіравання...

На мяжы

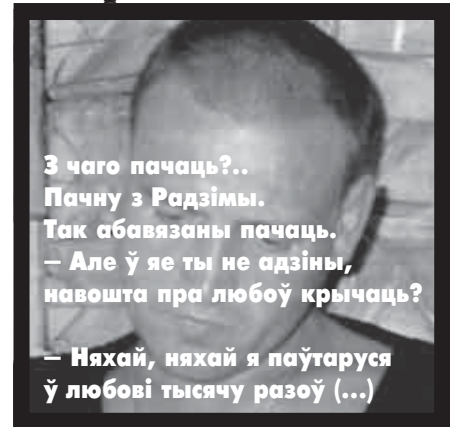
9 5

Уладзімір СІДАРУК

Ад майго апошняга падарожжа ў Высокае праз пагранічны пераход Пяшчатка — Полаўцы мінула амаль дзесяць гадоў. З таго што я прыкмеціў, дык кашмарам для добрасумленых шафёраў з'яўляецца паталагічная з'ява — прапусканне без чаргі знаёмцаў „па блату”...

Памёр Паэт

9 8

З чаго пачаць?..
Пачну з Радзімы.
Так абавязаны пачаць.
— Але ў яе ты не адзіны,
навошта пра любоў крычаць?
— Няхай, няхай я паўтаруся
ў любові тысячу разоў (...)

Шанс у турызме

9 11

Міхал МІНЦЭВІЧ

Беластоцчына здаўна лічыцца „Усходняй сцяной” ці „Польшчай Б” — значыць малазначнай і адсталай. Сёння яе драўлянае будаўніцтва належыць да найкаштоўнейшых і непаўторных такога роду помнікаў у краіне. Узнікае шанс ураўнаважанага гаспадарчага развіцця рэгіёна шляхам, м.інш., развіцця турызму...

Нашы «Еўрааб'ектывы»

Віншваем з узнагародай Беларускага тэлебачання „Еўрааб'ектывы” у галіне бізнесу **Сяргея Мартынюка** з Нарвы ды ягонага былога кароткатэрмінавага працаўніка **Юрыя Каліну** з Беластока — у галіне культуры. Толькі падумаць, да чаго яны б дайшлі, калі б па сёння засталіся разам...

Бяззубыя „акулы”

На фоне сусветнага дня друку хоцацца паразважаць на тэму, якімі ёсць сёння беларускія медыі. Класіфікацыйна іх можна падзяліць на дзве асобныя катэгорыі — дзяржаўныя і незалежныя. З першымі ўсё зразумела — выданні і іншыя медыйныя сродкі, якія абслугоўваюць урадавую палітыку, процьма. З гэтай вялікай зграі вылучаюцца два тыпы журналістаў — тыя, што наймысна і асэнсавана сеюць ксенафобію (гэта „люди особого склада” з адпаведным выкшталаваннем і пакліканнем) і рознага роду пісакі-недарэкі, якія проста ласыя на лёгкі хлеб і найрад ці задумваюцца пра сутнасць і змест журналістыкі. Наколькі смачны ім лёкайскі хлеб, нас мусіць не цікавіць.

А што ж незалежныя сродкі масавай інфармацыі? Куды падзеліся сапраўдныя акулы пярэ і рыцары прэсы? Здавалася б у час татальнага пераследу вольных медыяў у Беларусі, мусіць вырастаць новыя цікавыя публіцысты, якія ці найпрост, ці эзопавай мовай будуць „паліць дзеясловам сэрцы”. Але апошняе дзесяцігоддзе хіба і не вырасіла новых адметных аўтараў. І калі зачыняюць нейкае новае выданне, часам ловіш сябе на крамольнай думцы, што яго зусім не шкада (напраўлюся тут, што не заўсёды так). У душы абурэнне, што нішчыцца незалежная прэса, прыкрасць, што людзі трацяць працу і заробак, але самага выдання як з’явы, не шкада.

Гартаючы газеты, ці праглядаючы інтэрнэт-аўтары, рэдка сустрачаш артыкул востры, але карэктны, грунтоўна інфармацыйны, але эмацыйны адначасна. У сённяшніх беларускіх медыях выразна пераважае адзін жанр — інфармацыйныя паведамленні, часцяком павярхоўныя і шэрыя. Матэрыялы выходзяць як пустыя бляшанкі з канвеера. А артыкулы, якія прэтэндуюць на азначэнне „аналітычныя” не змяшчаюць асабістай пазіцыі аўтараў. Выказваюць сваю паставу лічыцца ледзь не дурным тонам. У норму спакваля ўкараняецца разуменне, што журналіст мусіць быць староннім інфарматарам без права на сваю пазіцыю і думку. У лепшым разе такія „публіцысты” могуць дазволіць сабе ўзяць каментар у нейкай трэцяй асобы. Але журналістыкай там і не пахне. Бо няма ні эмоцый, ні душы, ні вобразнасці. А між тым слоў-

нікі выразна акрэсліваюць панятак „журналістыка” як від літаратурна-публіцыстычнай дзейнасці. Уявіце сабе верш, у які не ўкладзена пачуццё, ці кране такая творчасць душу чытача?! Так і з журналістыкай. Некааторыя даводзяць, што паводле азначэння журналістыка мусіць быць нейтральнай. Так, мусіць, але толькі ў сэнсе карэктнасці, зычлівасці, але не ў сэнсе безаблічнасці. Садзіцца за пяро з настроем, як казаў Антон Чэхаў, „абыякавым, як у малюска” найрад ці варта. Але садзіцца і кляцаюць клявіатурамі, парушаючы адзін з асноўных прынцыпаў творчасці — „можаш не пісаць, не пішы”. Вось і маем „бяззубых акул” у акіяне інфармацыі. Можна сказаць „не страляйце ў журналіста, ён піша як умеє”. Але публіцыстыка — асабліва від грамадскай дзейнасці, да якога ў нашых варунках асабліва патрабаванні.

Замест журналісцкай салідарнасці і падтрымкі часцей можна сустраць з’едлівыя ці фанабэрыстыя опусы, у якіх аўтары выяўляюць сваю зайздрасць, пыху ці нарцызізм. Ну хоцацца спрачацца з кімсьці, ці з чымсьці, то ёсць жа прыстойныя формы палемікі — пішы і дыскутуй публічна. Але не, то спрабуюць уціснуць паміж радкоў нешта правакацыйнае (ёсць адмыслоўцы, што займаюцца гэтым рэгулярна), то проста наймысна скажваюць сутнасць фактаў і з’яў. Але гэта ўжо пытанне маральнасці і сумленнасці кожнага асобнага чалавека. Бог ім, як кажуць, суддзя.

Іншая бяда — нізкая культура мовы. Уражанне, што большыя беларускія газетныя ды інтэрнэтныя выданні і не думае павышаць яе ровень. Галоўныя рэдактары часцяком наракаюць на нізкі прафесіяналізм маладых аўтараў. Але сутнасць зусім не ў прафесіяналізме ці аматарстве. Сутнасць у нежаданні вучыцца і працаваць над словам. Зрэшты, аматар — гэта не дылетант. Аматар — ад лацінскага слова „ато” (любіць, кахаць), пры належнай стараннасці ён заўсёды вырасце ў прафесіянала. Трэба толькі любіць слова як вялікі дар. Бо калі няма ў душы агню, аніякі прафесіяналізм не дапаможа.

Уладзімір Хільмановіч (Гродна)

Наш ліцэй у Беластоку

Нядаўна, калі я наведвала Гарадок, зноў пачула старое пытанне: А ці ў Беластоку будзе ліцэй з беларускай мовай? Тамтэйшыя гімназісты зацікаўлены працягваннем навукі на роднай мове. І вядома, найбольш — самі беластачане.

Здаецца, на рэальнае здзяйсненне ідэі трэба пачакаць яшчэ год, калі вучобу закончаць найстарэйшыя гімназісты.

Каб развіваць адукацыю на беларускай мове, неабходны салідны грунт — юрыдычнае і эканамічнае замацаванне, выбар ліцэя з прыстойным узроўнем навучання, падрыхтоўка праграмы... Папраўдзе, козыры на нашым баку. Трэба пакарыстацца міжкультурнымі праграмамі, пра якія так многа гавораць палітыкі і чыноўнікі. Калі слухаю гастрольныя выступленні беластоцкіх палітыкаў, адзін перад другім выцірае губы „шматкультурнасцю” рэгіёна, хаця на практыцы трымаецца ад яе на кіламетр. Варта пераканацца як тэорыя выглядае на практыцы. Важнейшая тут міжнацыянальная адукацыя, школьная, штодзённая, без лішняй паказухі і феерверкаў. Пакуль за яе змагаюцца самі беларусы. Асновы і вопыт ужо ёсць і грэх іх змарнаваць.

Напэўна такой асновай з’яўляецца 10 гадоў адукацыйнай дзейнасці Беларуска-польскага садка. Гэты першы і найважнейшы этап адукацыі з элементамі роднай мовы і культуры закончыла ўжо за дзве выпускнікоў. Звычайна, палова іх працягвае навучанне ў беластоцкай „чацьвёрцы”, працуюць таксама два класы гімназіі. Дзеці і моладзь удзельнічаюць ва ўсіх беларускіх конкурсах і турнірах ды выдатна інтэлектуальна і духова іх падмацоўваюць. Хоць колькасць навучэнцаў не самая вялікая, у будучыні Беласток, як прыстоіць сталіцы рэгіёна, стане лідэрам у беларускай адукацыі. Навучанне, як вядома, не канчаецца на этапе гімназіі. У структуры Беларускага ўніверсітэта працуюць ужо беларуская філалогія і кафедра беларускай культуры. Астатняя адзін, так сказаць, незасеяны асветны загон: сярдняя школа, ліцэй.

Калі пытаю ў бацькоў ці патрэбны нам ліцэй з беларускай мовай,

чую два адказы. Не хочуць хітрыны, якія, замест адказу, пачнуць даказваць, што „ніхто нас тут не любіць!”

Жаданне працягваць адукацыю выяўляюць тыя, якія ўжо раней паслалі дзяцей у прадышколле або ў школу. Тут людзі ўсякіх прафесій, пераважаюць звычайныя грамадзяне, хоць многа сярод іх настаўнікаў. Часта, пры нагодзе, адукацыя і яны самі. Справа ў тым, што цяжка ў Беластоку сустраць іншую як польскамоўную сям’ю. Менавіта таму кожная тэатральная пастаноўка, летнік, калядванне, экскурсія ў Беларусь адбываюцца пры вялікай ангажаванасці бацькоў. Яны таксама адкрываюць для сябе прызабыты свет дзядоў, культуру і праблемы суродзічых суседняй Рэспублікі Беларусь. Зацікаўленне, нягледзячы на сітуацыю ў РБ, будзе пашырацца ў Польшчы. Ужо на беларускія студэнцкія мерыпрыемствы ў Варшаве прыходзіць шырокая грамада палякаў. Такого не было дваццаць гадоў таму, беларускія студэнты найахвотней сустракаліся з іншымі меншасцямі. І мы, і яны змагаліся за захаванне нацыянальнай тоеснасці. Такі падыход цесны ўжо для сучаснага свету. Подыхам новых часоў на нашым панадворку з’яўляецца маладзёжны фестываль „Басовішча”, дзе большасць публікі — беластоцкая моладзь, палякі. Не сенсацыя, калі беластоцкія музычныя клубы запрашаюць беларускія гурты, на канцэртах якіх заўсёды шмат публікі. Ёсць зацікаўленне і сімпатыя, часам роздум пра паходжанне.

Праўда, у Беластоку здараюцца выпадкі неталерантнасці і фанатызму, у далейшым беларус адчувае сябе прыгнечаным і незразумелым. На вуліцы не чуваць беларускай мовы. Ёсць аднак справы, дзе можам нешта сэнсоўнага зрабіць, памяняць на плюс. Магчымасці ў адукацыі. Яе трэба пашыраць і спалучаць з польска-беларускім характарам горада, змагацца за партнёрскае супрацоўніцтва, гаварыць праўду. Няма іншай дарогі. Стаць асімілянтам — ніякі атракцыён. Зразумее гэта кожны, хто пакіне межы нашага горада.

Ганна КАНДРАЦЮК

Еўрапейцаў

Мінуў год ад уваходу ў еўрасаюзныя сенцы нізкі дзесяці новых дзяржаў з усходняга боку, у тым ліку і нашай Польшчы. За гэтыя дванаццаць месяцаў мы не перасяліліся з хат і блокаў у харомы, не пераселі — у агульнай масе — са сваіх дваіх на самалёты, на нашы сталы не з’явіўся суп з апельсінай і амараў. У нашых тэлевізарах асталося тэй ж самыя аратары, якія на традыцыйнай мове частуюць нас традыцыйнай рыторыкай, а пажылым людзям стала жыць яшчэ пажылей. Так, мабыць, было і ў „старэйшых” еўрасаюзных краінах, якія ўжо прыжыліся і не відаць у іх ахвоты да аддзялення; мабыць, так будзе і ў нас, але ацэнку мінулагодняй падзеі выставіць ужо зусім новае пакаленне нашых нашчадкаў.

З 2007 годам да Еўрасаюза павінны далучыцца Балгарыя з Румыніяй і такім чынам на еўрапейскай карце за яго бортам

астануцца на сутнасці былыя савецкія і югаслаўскія тэрыторыі. Аранжавая рэвалюцыя на Украіне паказала вектар грамадскай свядомасці і на постсавецкай прасторы, бо нават у крайне забіраваным беларускім грамадстве падае падтрымка шумнай інтэграцыі з Масковіяй, а інтэлектуальныя эліты Беларусі ў звышдзевяносты працэнтах аддаюць перавагу далучэнню да Еўропы.

Дынамічны падзеі адбываюцца і на захадзе Балканскага паўвострава, дзе абарыгены ахварным высілкам прабіліся ў еўрапейскія аўтсайдэры, раскопваючы старыя косці, каб закапаць новыя, жажліва расплачваючыся за „гістарычныя даўгі”; выцягаюць іх з самаробнага пекла прыходзіцца, на традыцыі, вонкавым дзяржавам. У дзевяностых гадах тэрыторыя Югаславіі стала злавеснай рэплікай

сталінскага гулага. Сербскі пісьменнік Даніла Кіш, падводзячы сінтэз савецкай лагернай сістэмы, заўважыў там адвернутую іерархію: злучыны, якіх „на волі” праследавалі суддзі, у лагерах становіліся тых суддзяў панамі жыцця і смерці. Гаагскі трыбунал намагаецца паставіць былую Югаславію з галавы на ногі і злучыцца загнаць ва ўласцівае ім месца. Заходнія дзяржавы садзейнічаюць гэтай, прымяняючы палітычныя меры, у іх ліку расхіляючы еўрасаюзныя перспектывы.

На 17 сакавіка г.г. планаваліся старт перагавораў аб далучэнні Харватыі да Еўрасаюза, але пры ўмове, што Заграв выдасць у Гаагу генерала Гатовіну, свайго галоўнага этнічнага чысцільчыка. Гэтага не адбылося і размовы адтэрмінаваны. Не без уплыву на такі зыход мела і тамашня грамадства, напрыклад, у час тэлевізійнага апытання ў 97% (!) выказваючыся супраць еўрасаюзных прынцыпаў нацыянальнай палітыкі і аддачы дзеля іх свайго „героя”; у нядаўні ж час некаторыя харваты ганарыліся, што ў іх венах няма ні кроплі візантыйскай крыві. Арэ-

апаг харвацкіх вучоных у парыве этнічнага апартэду паклікаў на свет „чыста харвацкую” мову, выкідаючы з ранейшай сербахарвацкай усе візантыйскія і асманскія „забруджаны”; да выдаваных у Заграбе твораў Іва Андрыча дадаваўся сербска-харвацкі слоўнік. Усё ж такі, нягледзячы нават на прадрэкаванае некаторымі харвацкімі прарокамі прыдушэнне іх краіны сербска-італьянскім сэндвічам, тамашня гарачка падае. У Харватыю, нягледзячы на клопаты з атрыманнем грамадзянства, вярнулася ўжо каля сотні тысяч бежанцаў, не толькі ў Кнін, але і ў Вукавар.

У Гаагу ў характары абвінавачанага ў масавых злачынствах падаўся дабравольна і старшыня косаўскага ўрада Гарадзінай. Яго браты загінулі ў змаганні супраць сербскага панавання ды ён ахвяраваў магчымай турме дзесяткі сваіх гадоў дзеля доказу, што ягонае грамадства паддаецца цывілізаваным патрабаванням і заслугоўвае на міжнароднае прызнанне ў якасці самастойнага суб’екта.

Аляксандр ВЯРБЦКІ

Аляксандра Яцко: Мы спачатку перавезлі хлеў і клуню. У хляве зрабілі пакой з печчу, у якім жылі каля двух гадоў. У гэтым часе будавалі новы дом. Частку дома, які займалі ў Арэшкаве — прадалі (...) На злome саракавых і пяцідзiesiąтых гадоў вакол Арэшкава паявіліся іншыя невялікія пасёлкі. Іх жыхары эмацыянальна спалучаны былі з матчынай вёскай...

Гаспадарыць у пасёлку

У Арэшкаве пасля вайны жыло многа людзей. Панадворкі былі вузкімі і здаралася, што ў адной хаце жыло па некалькі сем'яў. Зямля вакол вёскі парэзана была вузкімі палоскамі, што тармазіла развіццё сельскай гаспадаркі. Калі пачалася камасацыя (узбуйненне зямельных участкаў), прапанавалася цэлым сем'ям выязджаць у пасёлкі вакол вёскі. Для гаспадароў, якія рашыліся пакінуць Арэшкава і пасяліцца па-за вёскай, прыдзялялі поле ў вялікіх кавалках, распаложаных побач новазасноўваных панадворкаў.

— Інжынер, які займаўся ліквідацыяй цераспалосіцы, запрапанавалі нам перасяляцца па-за вёску. Гаварыў, што на новым месцы атрымаем больш поля і будзе яно напалёк ад дому, — кажа Аляксандра Яцко, якая ў канцы саракавых гадоў з мужам Юліянам і пяццю дзяцямі рашылася перасяліцца з Арэшкава на хутар Парыева, распаложаны ў некалькіх кіламетрах ад вёскі. — Колькасць поля ў нас пабольшала, але было яно горшым якасна. На адным куску амаль увогуле не хацела расці збожжа і мы там пасадзілі лес. На полі сеялі жыта, авёс, ячмень. Сеялі крыху канюшыны і сырадэлі. Выгадна было, што непадалёк дома былі лугі і паша.

Раней у Парыеве жылі людзі польскай нацыянальнасці, якія працавалі на Гайнаўскім дрэваапрацоўчым прадпрыемстве і ў лесе. Калі прыехалі яны на працу ў Гайнаўку, далі ім магчымасць пабудаваць непадалёк ад горада. Побач іх пасялілася адзінаццаць праваслаўных сем'яў, якія пачалі перавозіць гаспадарчыя будынкі з Арэшкава, а пасля будаваць дамы. У першыя гады пасля перасялення ўмовы жыцця на новым месцы былі вельмі цяжкімі.

— Мы спачатку перавезлі хлеў і клуню. У хляве зрабілі пакой з печчу, у якім жылі каля двух гадоў. У гэтым часе будавалі новы дом. Частку дома, які займалі ў Арэшкаве — прадалі. Мой муж Юліян ведаў сталарскае рамяство і сам заняўся будовай хаты. Наймаў толькі мужчын да дапамогі. З тоўстых дрэў, якія куплялі ў лесе, уручную рэзалі матэрыял для будовы. Муж сам выканаў аконную сталарку і дзверы. У новазбудаванай хаце знаходзілася вялікая кухня, пакой, сені і камора. Спачатку пасяліліся мы толькі ў кухню, дзе ўсе спалі. Адзін ложка рассоўваўся і спалі на ім трое дзетак. Адна дачка спала на шырокай лаве, а іншая на печы. Пасля абсталявалі вялікі пакой і там стала спаць частка сямейнікаў. У кухню спачатку зрабілі гліняную печ, а ў пакоі адразу выканалі кафлёвую печку, — расказвае Аляксандра Яцко. — Умовы жыцця ў суседзяў былі яшчэ горшымі.

На злome саракавых і пяцідзiesiąтых гадоў вакол Арэшкава паявіліся іншыя невялікія пасёлкі. Іх жыхары эмацыянальна спалучаны былі з матчынай вёскай — Арэшкавам, якое было адміністрацыйным цэнтрам. Каб хутчэй абсталявацца на но-

Аляксандра Яцко (з дачкой Надзеяй) выйшла замуж за Юліяна Яцко (справа) ў 17 гадоў

вым месцы, людзі хадзілі на працу ў недалёкую Белавежскую пушчу.

— Мой муж працаваў у лесе зімой. Да Ражджаства Хрыстовага мужчыны рыхтавалі матэрыял на дровы, а пасля святаў вывозілі яго на патрэбы пакупнікоў. У гэтым самым часе рыхтавалі таксама і прывозілі дровы дамоў. Гэты занятак быў цяжкім і таму мужчыны бралі ў лес лепшае харчаванне, — тлумачыць Аляксандра Яцко. — Калі муж выязджаў у лес, я ўставала вельмі рана. Бывала, што ўжо з трох гадзін раніцы я пачынала варыць стравы на сьнеданне і на абед. Найчасцей былі гэты нейкі суп, бульба, збожжавая кава і часам нешта малочнае. Мясца мужчыны бралі ў лес. Днём я займалася дабыткам і выконвала хатнія працы. Зімой прыходзілася многа прасці і ткаць.

Дзяўчаты найчасцей працавалі ў лесе вясной і летам. Стараліся зарабіць грошы на куплю новай вопраткі.

— Калі толькі з палёў сыходзіў снег і размярзалася зямля, мы рабілі ў лесе парадак. Сабіралі галлё і палілі яго. Пасля зрывалі дзёран і садзілі новыя саджанцы. Летам трэба было памазваць смалой верхавіны саджанцаў, каб не з'ядала іх лясная зьярына, вырываць або зрэзваць зелле. Там, дзе засохлі саджанцы, трэба было насаджаць новыя. Я ўжо ў 15 гадоў пачала працаваць у лесе. У час перапынку вельмі хацелася прысесці і адпачыць. Працавала я ў гумовых ботах і можа та-

му зараз моцна баляць ногі, — паясняе Вера — дачка Аляксандры Яцко. — За некалькі тыдняў працы ў лесе можна было зарабіць грошы на куплю сукенкі і ботаў.

— За дзень работы ў лесе можна было зарабіць на хустачку, — дабаўляе Аляксандра Яцко.

Юліян Яцко дарабляў да прыбытку з гаспадаркі ручным распілоўваннем тоўстых дрэў. З дапамогай іншых работнікаў падрыхтаваў ён многа матэрыялу на дамы ў Арэшкаве і наваколлі. Рабіў таксама аконную сталарку.

— Многа часу займала праца ў полі, бо ўсё трэба было выконваць уручную. Аднак пераехаўшы з Арэшкава ў Парыева праца крыху аблегчылася. На палосках побач Арэшкава мы жалі збожжа сярпамі. На вялікіх кусках поля каля Парыева сталі збожжа касіць і таму маглі хутчэй выканаць працу. Малацьбу цэпам замасцілі малатарні. Пабольшалі ў нас таксама кавалкі поля з агароднінай і сталі мы сеяць новыя расліны. Паявіліся ў нас агуркі і памідоры, — гаворыць Аляксандра Яцко. — Аднак было многа працы дома. Калі муж рабіў у лесе або рыхтаваў матэрыял на будову дамоў, я з дапамогай дзяцей займалася дабыткам. Кармілі мы кароў, кабылу, авечак, свіней. Дзеці дапамагалі ў палявых работах і пры доме. Хаця было многа працы, то жыць было радасна. Калі завяршылі нейкую работу, пешыліся.

— Мне, пасля заняткаў у школе прыходзілася пасвіць кароў, прыбіраць у хаце і варыць вячэру. Вучоба адбывалася ў драўляным школьным будынку ў Арэшкаве, які яшчэ нядаўна выкарыстоўваўся на адукацыйныя патрэбы. Аднак вучні не памяшчаліся там і заняткі праводзіліся таксама ў прыватным доме Міколы Пяткевіча. Спачатку ўсе заняткі ў нашым класе адбываліся на польскай мове. Пасля ўвялі навучанне беларускай мовы. Па-беларуску вучыла выпускніца Гайнаўскага беларускага ліцэя Марыя Бура. Я любіла прадмет беларускай мовы, на якім мы чыталі розныя апавяданні і вершыкі. Асабліва падабалася мне літаратурнае „цеканне” і „дзеканне”. Настаўнікі ў школе былі зычлівымі, але калі вучні правініліся, ставілі іх на калені. Ад нас патрабавалася прыходзіць на вучобу ў школьнай форме чорнага або цёмна-сіняга колераў, з белымі каўнерыкамі. Зімой за аплатай варылі вучням каву і прывозілі з Гайнаўкі булкі. Мы з кавай спажывалі хлеб. У гэтым часе дома не п'яклі яшчэ пірага і таму булкі елі пасля — як ласункі, — успамінае Вера — дачка Аляксандры Яцко. — Некаторыя мае сяброўкі пасля падставовай школы пайшлі вучыцца ў Гайнаўскі беларускі ліцэй. Адна атрымала вышэйшую адукацыю і працавала настаўніцай.

Спачатку жыхары Парыева, якія давалі кароў, не прадавалі малака Гайнаўскаму малочнаму прадпрыемству.

— Пераехаўшы на новае месца, у нас была адна або дзве каровы. Частку малака пакідалі мы на свае патрэбы. У Гайнаўку насілі прадаваць сыры і смятану. Гадавалі мы па некалькі свіней. Аднак на свае патрэбы пакідалі толькі адну штукку, а апошнія прадавалі. Калолі свінню перад Ражджаством Хрыстовым. Соленую куньпу і каўбасу вешалі ў каморы, а сала перахоўвалі асобна, — кажа Аляксандра Яцко. — Калі былі пасты, то пасцілі. У пост таксама ўсё было смачнае. Рыхтавалі мы тады розныя супы з грыбамі, бульбай і гарохам. Суп акрашаны алеем быў вельмі смачны. Каўбаса і мяса, якое крыху прысохла, ляжала ў каморы аж да Вялікадня. Перад святамі выносілі мы да асвячэння саламяную каробку харчоў, якіх хапала для ўсёй сям'і ад Вялікадня да Праваднай нядзелі.

Праваслаўныя жыхары Парыева належалі да Гайнаўскага прыхода, узніклага ў час вайны (раней належалі да Дубінскай парафіі).

— У час святаў стараліся мы хадзіць маліцца ў царкву, а пасля вяртання дамоў адпачывалі. У час смых вялікіх святаў прыязджалі сямейнікі і мы іх гасцявалі. Мужчыны спатыкаліся на вачорках таксама зімовымі вечарамі. Жанчыны ў час доўгіх зімовых вечароў найчасцей займаліся прадзеннем і тканнем. Калі ў сям'і было многа дачок, то было многа працы, каб падрыхтаваць для ўсіх пасагі, — заяўляе Аляксандра Яцко, якая выгадала і аддала замуж чатыры дачкі. Для ўсіх наткала яна палатна на ручнікі, выткала разнаколерныя покрывы і палавікі, рыхтавала падушкі, коўдры, пасцель...

Аляксей МАРОЗ

Чужамоўны хлеб

Пасля далучэння Польшчы да еўрасаюзных структур беспрацоўныя ды ўстановы па працаўладкаванню атрымалі новыя магчымасці. Бельскае староства можа хадайнічаць за фінансавымі сродкамі са структурных фондаў дзеля пачынання мерапрыемстваў скіраваных на супрацьдзеянне беспрацоўю. (У Бельскім павеце паказчык беспрацоўя ў мінулым годзе сягаў 9%, зарэгістраваных было тры тысячы асоб). Беспрацоўныя могуць карыстацца пасрэдніцтвам па працаўладкаванню ў рамках сеткі EURES — сістэмы міжнароднай даведкі пра вакансіі.

Бельская павятовая ўправа па працаўладкаванню ў рамках Еўрапейскага грамадскага фонду задумвае падтрымку двухсот дваццаці асоб — маладых і пад пагрозай працяглага беспрацоўя — прафесіянальнай кансультацыяй, бясплатнай вучобай і стажыроўкай у працадаўцаў. Да таго ж беспрацоўныя Бельшчыны могуць карыстацца пяццю іншымі праграмамі і праектамі.

Сістэма EURES, якая ўзнікла ў 1993 годзе, з'яўляецца ладам міжнароднай біржы працы краін Еўрасаюза ды Нарвегіі, Ісландыі і Ліхтэнштэйна. Яе мэтай з'яўляецца аблягчэнне жыхарам Еўрапейскага эканамічнага абшару пошукаў працы па-за краінай жыхарства ды падмога працадаўцам у пошуках працаўнікоў на ўсёй ахопліваемай тэрыторыі.

Павятовая ўправа па працаўладкаванню атрымлівае прапановы працы з краін Еўрасаюза ў рамках сістэмы EURES з 1 мая 2004 года. Першая прапанова (ад 12 мая) — апекунам старэйшых асоб — прыйшла з Вялікабрытаніі. За мінулы год у Падляшскае ваяводства паступілі 84 прапановы працы 723 працаўнікам: з Вялікабрытаніі — 37, Ірландыі — 19, Ісландыі — 16, Славеніі — 4, Літвы — 3, Іспаніі — 2 ды па адной з Кіпра, Чэхіі і Мальты. Замежныя працадаўцы разглядаліся за будаўніча-аддзелачнымі рабочымі (муляр, тынкоўшчык), апякунчымі служачымі (медыстра, кухар, апякун), мяснікамі, механікамі і электрамеханікамі, токарамі, фрезероўшчыкамі, зваршчыкамі, страхавачнымі агентамі, хіманалітыкамі, урачамі, дантыстамі, харчавальнымі кансультантамі, афіцыянтамі, барменамі, пакаёўкамі, прыёмшчыкамі, абіўшчыкамі.

Кожная прапанова апрача прафесійных патрабаванняў ставіла і моўныя вымогі: веданне англійскай ці літоўскай або расійскай моў. Веданне замежных моў было найбольшым бар'ерам для зацікаўленых працаў у замежжы асоб.

У павятовага асістэнта EURES Юстыны Якубоўскай я пацікавіўся, колькі беспрацоўных з Бельшчыны пакарысталася замежнымі прапановамі працы.

— Такого ўліку, — адказала яна — мы не вядзем. Усе заявы мы кіруем у Ваяводскую ўправу па працаўладкаванню ў Беластоку ды і тыя заяўкі падаюць не толькі беспрацоўныя. Такія заяўкі збіраюцца ў цэлай краіне і мы не ведаем, каго з Польшчы кіруюць на прапанаваную працу.

Міхал Мінцэвіч

Чаму арганізацыі беларускай меншасці ў Польшчы лічу добрым памостам для пашырэння ідэі самастойнага і дэмакратычнага самакіравання ў Рэспубліку Беларусь? Як грамадзяне Польшчы мы былі і сведкамі, і ўдзельнікамі палітычнай і гаспадарчай трансфармацыі ў краіне...

Беларускі памост

Беларускія і польскія мытнікі і памежнікі ў час адкрыцця пераходу ў Белавежы

У дадзены момант паміж Польшчай і Беларуссю заўважаецца адсутнасць кантактаў на высокім узроўні (глядзі здымак). Не сустракаюцца прэзідэнты, прэм'ер-міністры, спарадычна міністры. Гэта не абазначае, што супрацоўніцтва між Польшчай і Беларуссю зараз немагчымае. Яно неабходнае. Можна сказаць: мы — суседзі і нам накіравана супрацоўніцтва.

Якія ў такім выпадку ў нас магчымасці і дзе іх шукаць? На маю думку карысным фактарам можна лічыць прысутнасць беларускай меншасці ў Польшчы. Вялікае значэнне мае тое, што беларусы жывуць кампактна, на тэрыторыі ўсходняй Беластоцкай, на мяжы між Еўрасаюзам і Беларуссю. Кампактнасць насельніцтва дазваляе ствараць свае арганізацыі, а таксама паспяхова прымаць удзел у выбарах у органы мясцовага самакіравання.

Беларускія няўрадавыя арганізацыі ў Польшчы

У Польшчы існуе даволі многа беларускіх арганізацыяў, ці не больш за пятнаццаць. Ёсць меркаванні, што іх зашмат, але на маю думку такія меркаванні абсалютна памылковыя.

Грамадзянская актыўнасць — пачатак і падстава для поспеху лакальнага грамадства. Можа яна выяўляцца як палітычная актыўнасць, у такім выпадку людзі аб'ядноўваюцца ў палітычных партыях. Гаспадарчая актыўнасць — грамадзяне ствараюць фірмы і прадпрыемствы. Уся астатняя актыўнасць, што не змяшчаецца ў вышэйназваныя рамкі, засяроджваецца ў няўрадавых арганізацыях.

Колькасць і разнароднасць беларускіх суполак дае падставы назваць беларускае грамадства ў Польшчы грамадствам актыўным. Амаль усе беларускія арганізацыі ў Польшчы або — няхай сабе ў невялікім маштабе — ужо супрацоўнічаюць з партнёрамі ў Рэспубліцы Беларусь, або выказваюць жаданне такое супрацоўніцтва наладзіць. Я засяроджу сваю ўвагу на Беларускім форуме са-

макіравання ў РП. Форум узнік у 2002 годзе. Сябры арганізацыі — актуальныя і былыя дэпутаты мясцовага самакіравання, перш за ўсё тыя, хто ў выбарах балатаваўся ад беларускіх камітэтаў, а таксама іншыя асобы, зацікаўленая праблемамі беларусаў у Польшчы. Спектр дзейнасці Форуму даволі шырокі, хачу тут засяродзіцца толькі на польска-беларускім транспамяжным супрацоўніцтве.

Цягам двух апошніх гадоў Форум арганізаваў некалькі праектаў з беларускімі партнёрамі: Фондам імя Льва Сапегі ў Мінску, гродзенскай філіяй Фонду, таксама з гродзенскім аддзяленнем Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны.

Удзельнікі і адрасаты праектаў — жыхары беларускай правінцыі. Ставім таксама націск на кантакты з усходнімі рэгіёнамі Беларусі. Можна сказаць, што для пэўнай часткі нашых гасцей удзел у праекце дае нагоду для першага кантакту з польскім самакіраваннем, а нават бывае першай паездкай за мяжу.

Сэнс нашага супрацоўніцтва з беларускімі сябрамі зводзіцца да простага праўды: лепей раз паказаць як дзесяць разоў распавядаць. Таму вось значнейшую колькасць заняткаў адводзім на студыйныя відэа і непасрэдныя сустрэчы з людзьмі. Кожны ўдзельнік праекта мае магчымасць пабачыць як працуе школа, шпіталь, дом культуры, павятовае ведамства працы, камунальнае прадпрыемства, рада гміны або павета падчас сесіі. Паралельна з практычнай часткай праводзяцца таксама тэарэтычныя заняткі — лекцыі і даклады.

За апошнія два гады звыш сотні беларускіх мясцовых дэпутатаў, працаўнікоў самакіравання і грамадскіх лідэраў пазнаёміліся даволі грунтоўна з праблемамі самакіравання ў Польшчы. Хачу таксама звярнуць увагу на ўскосную карысць, якую раней не бралі мы пад увагу. У дарозе на Беластоцкія людзі ад розных рэгіёнаў Беларусі знаёміліся між сабой і, спадзяемся, іх

кантакты не абарвуцца на адной паездцы, спрабуюць у будучыні.

Высновы — складанасці і перспектывы

Праблематыка мясцовага самакіравання выклікае вялікае зацікаўленне нашых беларускіх сяброў. Ці не ўсе ўдзельнікі нашых праектаў бачаць неабходнасць гаспадарчай і палітычнай трансфармацыі ў сваёй краіне. Мацней гэта відавочнае ў інтэлігенцыі, маладзёвых асяродках і вялікіх гарадах. Беларуская правінцыя выклікае ўражанне паміранай са сваім лёсам, аднак гэта толькі ўражанне. Уяўная згода на актуальную рэчаіснасць мае сваю прычыну перш за ўсё ў недастатковасці кантактаў з вонкавым светам. Нават польскі, геаграфічна самы блізкі досвед самакіравання, у беларускай правінцыі мала вядомы, або, намаганнямі масмедыяў, даходзіць туды ў дэфармаваным кшталце. Недастатковая колькасць міжчалавечых кантактаў і адсутнасць альтэрнатыўнай інфармацыі спрычыняюцца да неразумнення структур, кампетэнцыі і механізмаў мясцовага самакіравання нават сярод дэпутатаў і лідэраў няўрадавых арганізацыяў. Прыкладна доўга даводзіцца нам тлумачыць чаму воіт польскай гміны не падначальваецца павятоваму старосту або маршалку ваяводства, або адказваць на пытанне — хто, калі не прэзідэнт краіны, кіруе жнівом у Польшчы.

Складанасці для трансплантацыі станоўчых дасягненняў еўрапейскага самакіравання ў Беларусь, вядома, ёсць. Асноўныя — нізкі ўзровень кампетэнцыі самакіравання ў Беларусі і кволы трэці сектар. Ліквідаваць гэтыя перашкоды ў дадзены момант мы не зможам. Усё-такі палітычныя і гаспадарчыя перамены ў Беларусі непазбежныя. На гэты працэс паспрыяе таксама пашырэнне Еўрасаюза. І вось тэмпы і якасць трансфармацыі ў значнай меры будуць залежныя ад ведаў, досведу, кампетэнтнасці канкрэтных людзей, што выконваць больш ці менш адказныя функцыі ў мясцовым самакіраванні. Калі адсутнасць станоўчых прыкладаў і непасрэдных кантактаў можна лічыць перашкодай, якраз гэтую перашкоду можам у значнай меры нівеліраваць.

На заканчэнне — чаму арганізацыі беларускай меншасці ў Польшчы лічу добрым памостам для пашырэння ідэі самастойнага і дэмакратычнага самакіравання ў Рэспубліку Беларусь? Як грамадзяне Польшчы мы былі і сведкамі, і ўдзельнікамі палітычнай і гаспадарчай трансфармацыі ў краіне. Прыжыты досвед можам тады перадаць беларускім партнёрам. Прытым у нас падобны менталітэт, шмат вякоў супольнай гісторыі, не існуе моўны бар'ер, можам размаўляць без перакладчыкаў, на адной мове. Гэта безумоўна павышае ўзровень узаемнага даверу. Па-другое, мы — жывы доказ, што дэмакратычныя інструменты зараз не прывілея канкрэтнай краіны, або нацыі, а стандарт даступны кожнаму грамадству і кожнай нацыі.

Міхась Андрасюк
старшыня Беларускага форуму
самакіравання ў Польшчы

Полаўцы — Пяшчатка

У 13 нумары „Нівы“ ад 27 сакавіка друкаваўся рэпартаж Яўгена Мірановіча „Брэст за жалезнай заслонай“. Аўтар трапна намаляваў шэрую рэчаіснасць Падляшша, асабліва мясцін, якія знаходзяцца на польска-беларускім сумежжы. Тое, што цяжка дабрацца з Беластока ў Чаромху (і наадварот) здзіўляе спадара Мірановіча, але жыхарам прыгранічнай Чаромхі ды прылеглых да чыгуначнай лініі Чаромха — Беласток вёсак гэта штодзёншчына. Варта затым задумацца, чаму ваяводскія ўлады, як і Міністэрства інфраструктуры не кіўнуць пальцам, каб вырашыць адвечную праблему ў карысць лакальнай грамадскасці. Чарамшанам вядома здзеца быць адмысловая ізаляцыя Усходняй сцяны ад свету. Варта напаміць, што асноўны перавозчык, якім з’яўляецца суполка Рэгіянальныя перавозы ў Варшаве прыняла дзяржаўную маёмасць ПКП, не далажыўшы да „інтарэсу“ ніводнай залатоўкі. Неразважлівымі „рэструктурызацыямі“, якія зводзіліся адно да ўвельчэння штатаў высокіх начальнікаў і такіх жа зарплат, прывяла прадпрыемства ў руіну. Дакаціліся ўжо да таго, што каса пустуе і, каб утрымацца на мяккіх крэслах, дапамінаюцца ўсё большых датацый з дзяржаўнага бюджэту. Калі не, дык пагражаюць, што адменіць курсіраванне цягнікоў на „нерэнтабельных лініях“, як гэта канстатавала Падляшскае прадпрыемства пасажырскіх перавозаў у Беластоку. Чарамшанам не трэба тлумачыць, каго гэта тычыцца. Дырэктар Г. Кужына падрабязна рэалізуе раней напісаны сцэнарый накіонт Чаромхі — закрыць лінію Чаромха — Беласток.

Спадара Мірановіч далей піша, што і на беларускім баку справа не лепш маецца. Транспартныя фірмы не дбаюць аб кліента, аб чым сведчыць прыклад паказаны аўтарам (брэсцкая электрычка, як і маршрутны аўтобус „уцякаць з-пад носа“ пасажырам, якія прыязджаюць рэйкавым аўтобусам з Чаромхі ў Высока-Літоўск). Не стану вяртацца ўспамінамі да мінулай гісторыі, як падарожнічаў я прамым цягніком Беласток — Брэст, якога называлі цягніком-прывідам або „пшэмытнікам“. Спадара Мірановіч гэта зрабіў. Абмяжуюся затым да свайго падарожжа ў Высокае, дзе пакарыстаўся я пагранічным пераходам Полаўцы — Пяшчатка. Тут праводзіцца супольны пагранічна-мытны кантроль польска-беларускіх службаў. Пагранічны кантроль на польскім баку для палякаў праходзіць хутка. На беларускім баку трэба прайсці два кантрольныя пункты, мытнікі правядуць кантроль. Справу ўскладняе тое, што шафёр пры перасячэнні граніцы вымушаны кожны раз запаўняць „дэкларацыю“ на машыну пры ўездзе на беларускі бок. Займае гэта каля паўгадзіны. Калі ў гэты час праяджае больш польскіх аўтамабіляў, дык прыходзіцца чакаць больш за паўтары-дзе гадзіны. На трэціх варотах праверка пагранічнікаў-вайскоўцаў — звычайная фармальнасць. Запісваюць нумар машыны і колькі асоб спадарожнічае.

Вось і Беларусь. Пяшчатка з’яўляецца першым населеным пунктам (вёскай) на гэтым баку. Мясцовы мо-

Урады абедзвюх краін адмовіліся ад спрошчанага спосабу перасякання мяжы жыхарамі прыгранічнай зоны

гільнік мяжуе з пагранічным пераходам. Даўней тут захоўвалі памерлых з Полаўцаў, што зараз на польскім баку. Зараз мяжа раздзяляе многія сем’і. Пры камуне можна было на ровары ці пешшу пакарыстацца гэтым пераходам і наведаць сваякоў ці магілы ў Дзень усіх святых ці на Правадную нядзелю. Зараз для гэтай мэты патрэбныя візы. Але ўрады абедзвюх краін адмовіліся ад спрошчанага спосабу перасякання мяжы жыхарамі прыгранічнай зоны. Гэты апошні карыстаюцца таксама шматлікімі ільготамі і дабрадзейнасцямі пры афармленні віз на шматразовае перасячэнне граніцы.

Шыкарнай асфальтоўкай шпарым у горад Высокае. Пераязджаем праз вёску Ваўковічы. Тыповая невялікая мясціна з драўлянымі хатамі, невялікімі акенцамі, вузкай вуліцай. Тут жыве мой прыцель Сяргей Лясюк, з якім я працаваў на чыгунцы ў Чаромсе (агенты з Высокага прыязджалі пазменна на службу дрызінай „Асяя“. З Ваўковіч на станцыю Высока-Літоўск як рукой падаць. Даўней жыццё бурліла, як і ў Чаромсе, зараз царыць цішыня. На плюс апошнім гадам трансфармацыі можна запісаць узнікненне некалькіх крамаў на вакзале. Такое ж можна прыкмеціць і ў самым горадзе. Але не гэта мяне здзіўляе. Апрача таго, што на прылаўках і вітрынах шмат тавараў, дык цэны — кашмар. У 1990-х гадах за 1 долар я мог купіць 12-14 буханкаў іржанага хлеба („кірпіча“). Зараз не купіш трох буханкаў. Аб мясных вырабах лепш не напамінаць. Дык як можа пражыць чалавек за 200 тыс. рублёў (менш чым 100 долараў)? А такімі карыстаецца большасць пенсіянераў. Праўда, танней можна

купіць спіртныя напіткі ды папярось, якія ручайком плывуць з суседняй Украіны. Сапраўды, бізнес можна зрабіць на кантрабандзе беларускага бензіну і саларкі. Хто такой здзелкай займаецца, дык у грахах „не нуждаецца“. Хопіць паглядзець на машыны, якімі карыстаюцца беларускія шафёры. Гэта не савецкія „Пабеды“! А як жыве звычайны калгаснік ці пенсіянер? Мае суразмоўцы так адказвалі на такое пытанне: „Трэба жыць і з лёсам пагаджацца“. І я так кажу. Галавой сцяны не праб’еш, гавораць у народзе. Вось такая сучасная рэчаіснасць.

Ад майго апошняга падарожжа ў Высокае праз пагранічны пераход Пяшчатка — Полаўцы мінула амаль дзесяць гадоў. З таго што я прыкмеціў, дык кашмарам для добрасумленых шафёраў з’яўляецца паталагічная з’ява — прапусканне без чаргі знаёмцаў „па блату“. Нядаўна прыйшлося мне прастаяць у чарзе ўсю ноч. Пагранічнікі, паколькі прапісвалі чаргу некалькі разоў на працягу змены, дык столькі ж разоў спісак перапісвалі, каб памясціць сваіх знаёмых. Неаднойчы прыкмячалася, што з чаргі тры-чатыры аўтамабілі прапускаралі, а з боку другое столькі. Казалі мне шафёры, што раней мліцыя „наводзіла“ парадак у чарзе, але вайскоўцы вышвырнулі „канкурэнтаў“. Зараз самі парадак наводзяць і панамі на прапускарным пункце з’яўляюцца. Лепш з такімі не задзіраць. На маю думку, да вышэйпаказанай адмоўнай з’явы трэба прыпісаць яшчэ плату за „экалогію“. Ад палякаў патрабуецца 6 долараў, калі на польскім баку ад беларусаў не патрабуецца ніводнай залатоўкі. Ці гэта нармальна з’ява?

Уладзімір Сідарук

Шафёр пры перасячэнні граніцы вымушаны кожны раз запаўняць „дэкларацыю“ на машыну пры ўездзе на беларускі бок

Візіт у „Пронары“

28 красавіка г.г. міністр эканомікі Беларусі Мікалай Зайчанка, намеснік міністра замежных спраў Беларусі Аляксандр Міхневіч, пасол Беларусі ў Польшчы Павел Латушка наведалі прадпрыемства „Пронар“ у Нарве Падляшскага ваяводства, якое ўжо 15 гадоў ажыццяўляе супрацоўніцтва з Вытворчым аб’яднаннем „Мінскі трактарны завод“ — займаецца зборкай трактароў „МТЗ“.

28 красавіка паміж ВА „МТЗ“ і фірмай „Пронар“ быў падпісаны экспертны кантракт на пастаўку трактаракамлектаў на суму 2,5 мільёна долараў ЗША. Увогуле з пачатку года падпісана кантрактаў на пастаўкі трактаракамлектаў на суму каля 12 мільёнаў дол. На 4 мільёны дол. ужо адбыліся пастаўкі.

Бакі адзначылі перспектывынасьць далейшага супрацоўніцтва ВА „МТЗ“ і фірмы „Пронар“. Прадстаўнікі Беларусі таксама азнаёміліся з перспектывамі зборкі на фірме „Пронар“ вырабаў завода „Мотавела“.

За 15 гадоў супрацоўніцтва паміж ВА „МТЗ“ і прадпрыемствам „Пронар“ адбыліся пастаўкі трактаракамлектаў, з якіх сабрана 26 тыс. трактароў.

Па выніках 2004 года з беларускіх трактаракамлектаў было сабрана больш за 3 000 трактароў, што складае каля 25 працэнтаў польскага рынку гэтай тэхнікі.

Прэс-служба Пасольства РБ

Пнуцца на Запад

Добра прыняць у сябе, на Захадзе — у Нямеччыне, Францыі, Англіі, Швецыі, Нарвегіі, здольнага доктара, інжынера, медыцынру. Гэтыя людзі вывучыліся ў Польшчы і наша краіна клапацілася пра іх кагала. А ЗША і Заходняя Еўропа сёння ахвотна прымаюць такую дармовую паслугу і добра плацяць ім за іх працу. Гэта ім як падарунак з неба, бо гатовых спецыялістаў толькі дурань не прыме на работу. І неразумны наш урад, што дазваляе ім уцякаць на Запад. Трэба такім у сябе даць адпаведныя ўмовы і прывілеі ды прыстойныя зарплаты. За крадзеньня ў нас налева і направа грошы можна ўсіх спецыялістаў як трэба аплаціць. Тады і воўк будзе сыты, і авечка цэлая. (мп)

Запрашэнне да конкурсу

Рада Нараўчанскай гміны аб’яўляе конкурс „На найбольш эстэтычную сялянскую сядзібу і панадворак“. Пры ацэнцы конкурснай камісія возьме пад увагу эстэтычны выгляд будынкаў і панадворка ды яго санітарны стан, а таксама прыдамашнія агароды, у тым ліку кветкавыя і фруктовыя. У конкурсе могуць прыняць удзел усе жыхары Нараўчанскай гміны.

Заяўкі можна падаваць да канца мая 2005 года ў Гмінным асяродку культуры ў Нараўцы па вул. Новай, 3 а. (мох)

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

З р к а

Д л я д з я ц е й і м о л а д з і

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Рок-гурт „Тарпач“, Мінск

Не адступалі сябе на крок

Сёлета мы, гімназісты з Нараўкі, прымалі гасцей з Нямеччыны. Сталася ўсё гэта дзякуючы заангажаванасці настаўніц нямецкай мовы Ларысы Нядзведзь і Марыі Вайцяхоўскай, а таксама прыхільнасці дырэктры школы і гмінных улад.

Святлана ДРОЗД — 13 красавіка 2005 г. у нашу школу прыехалі вучні са школы ў Нойштадт з двума настаўнікамі. Аўтобус прывёз іх а 21.30. Усе з нецярплівасцю чакалі іх ля школы. Кожны з нас, хто ўдзельнічаў у гэтым міжнародным праекце, вельмі хваляваўся (нашы бацькі таксама), ці правярэмся ў ролі

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Якуб Сухадола з Нараўкі

сяброў. Найперш трэба было пераадолець моўны бар'ер і таму першыя хвіліны прайшлі ў вялікім стрэсе. Госці мелі пабываць у Польшчы цэлы тыдзень і жыць у нашых хатах. Праграма была вельмі цікавая. Ужо першага дня нашы настаўнікі стварылі чатыры групы: чырвоную, жоўтую, сінюю і зялёную. У кожнай групе было па 12 вучняў — 6 нашых і 6 гасцей. Мы атрымалі заданні, з якімі мелі справіцца, а эфекты працы прадставіць на ўрачыстасці перад усёй школай. Чацвер мы правялі ў школе. У пятніцу паехалі ў Белавежу, дзе пабачылі ўсе атракцыёны гэтай мясцовасці. Суботу правялі мы ў Варшаве, адкуль вярнуліся страшэнна стомленыя. У нядзелю і панядзелак арганізавалі нам супольныя заняткі. Экскурсія ў лес, вогнішча і гульні ў валејбол адбываліся са смехам. У панядзелак мы былі таксама ў Ляўкове, дзе ляпілі з гліны розныя рэчы.

Марта СУХАДОЛА — Кожны з нас узяў да сябе дахаты аднаго нямецкага сябра, якім меў апекавацца. На пачатку мне было вельмі цяжка, таму што нямецкая мова цяжкая, а мне ніколі раней не было патрэбы карыстацца ёю ў такіх умовах. Хаця першыя хвіліны мы моцна перажывалі, то кожны наступны дзень быў усё лепшы і лепшы. Супольныя экскурсіі, вогнішчы,

гульні і доўгія размовы прычыніліся да таго, што мы не адступалі ад сябе ні на крок. Хаця развітальны вечар, які распачаўся пачастункам і афіцыйным развітаннем дырэктара і настаўнікаў, быў вельмі вясёлы, аднак усе мы ведалі, што заўтра нашы новыя сябры вернуцца да сябе. Наступнага дня ў час развітання ў школе ўсе плакалі, было нам сумна, таму што гэты цудоўны час, які мы разам правялі, скончыўся. Мы мусілі вярнуцца да штодзённасці. Гэта аднак не апошняя сустрэча. Мы наведаем іх у ліпені. Да таго часу будзем перапісвацца і аб усім раскажам.

Паўліна БЯЛЯЎСКАЯ — Перад прыездам нашых гасцей усе надта нерваваліся, некаторым балелі нават жываты, а думкі не маглі адысці ад гэтай тэмы. Першы дзень не быў надта цікавым. Мы вадзілі сваіх сяброў па школе і амаль моўчкі паказвалі некаторыя рэчы, час ад часу кідаючы некалькі слоў. Праца ў групах таксама ішла марна. Толькі адзін хлопец усё разумее і ён меў ахвоту да працы. Другі дзень — гэта ўжо зусім іншыя ўражанні. Мы былі больш адважныя і дамаўляліся ўжо без

праблемаў. Гульні нас таксама зінтэгрвалі. Мы смяяліся, размаўлялі на розныя тэмы, ніхто не саромеўся. З кожным днём мы да сябе больш прывыкалі і праца ў групах была ўжо прыемнасьцю, а не маўклівым спатканнем. Не было ўжо падзелу: немцы разам, палякі разам.

Мартына ЛЕАНЕЎСКАЯ — Пачаткі былі цяжкія. Я надта баялася гаварыць па-нямецку, а мая сяброўка Верэна — таксама не была гаварка. Наступныя дні былі вельмі вясёлыя. Хлопцы і дзяўчаты з Нямеччыны аказаліся сімпатычнымі і падобнымі на нас. Час хутка праходзіў нам на супольных экскурсіях і гульнях. Мне вельмі падабалася экскурсія ў Варшаву і візіт у Музей варшаўскага паўстання.

Юстына ШАРШУНОВІЧ — Небывала, як моцна можна прывыкнуць да чужога чалавека. Гэта магу сказаць пасля ад'езду нашых новых сяброў. Час з нямецкімі вучнямі праходзіў нам вельмі хутка. З дня на дзень мы любілі сябе штораз больш. На здзіў, мы вельмі хутка пераламалі найбольшую перашкоду — страх перад выказваннем на нямецкай мове. Нашы госці не ведалі ні польскай, ні рускай моў. Уражанняў не дасца апісаць. Мы пераканаліся, што прыехалі да нас цудоўныя маладыя людзі. Іхнія клопаты сталіся нашымі клопатамі, а яны памагалі справіцца нам з нашымі праблемамі. І хаця першы дзень не выглядаў цікава, то чатыры наступныя дні былі надзвычайнымі. На жаль, прыйшоў час развітання і хаця ўсе заракаліся, што не будзем плакаць, з нашых вачэй паплыло мора слёз.

Сустрэча была наладжана ў рамках праекта „Пазнайма сябе”.

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Сяброўкі з Новага Корніна

Зязюля

Зязюлю не так лёгка і ўбачыш, але хто яе не пачуў вясной ці раннім летам! Гэтую птушку, меншую ад голуба, з выцягнутым целам, вострымі крыламі, доўгім ступенчатым хвостом, цёмна-шэрым ці рыжым верхам, на кароткіх ножках з двума пальцамі накіраванымі назад, жаўтавокую, у іншых мовах называюць проста: *кукушка, кукулка, куковіца, кукачка, кукук, куку, куколо, куко, гугук...* Самка азваецца *клі-клі-клі* ці глуха „хахоча”, а самец паўтарае да дзесяці раз *ку-ку* — ад таго і назва зязюлі ў розных мовах. А па-старапольску, у славянскіх гаворках і па-беларуску пра яе кажуць: *зезюля, зозуля, зязюля...* Амаль ува ўсіх народаў аб зязюлях існуюць розныя легенды, навяяныя незвычайным у птушак відам жыцця. Мала што падкідваюць яны свае яйкі ў чужыя гнёзды і гэтак здымаюць з сябе клопат аб сваім патомстве, дык зязюляныты знішчаюць дзетак сваіх прыёмных бацькоў!

Адклаўшы яйкі ў некалькі гнёзд (па адным у кожнае), зязюля спакойна адпраўляецца ў цёплы край (дарослыя адлятаюць рана, маладыя — позна). А ў гнёздах разыгрываюцца трагедыі. Зязюляны паяўляецца ў гняздзе пару дзён раней ад сваіх прыёмных братоў ды сясцёр. Яно яшчэ голае, сляпое, важыць грамы 3, але падняць можа ў два разы больш. У яго інстынкт выкідвання ўсяго, што каля яго ў гняздзе. Калі не паспее выкінуць нявылупленыя яйкі і птушанят, застаўшыся, і так працуе на іх згубу — выхоплівае ежу, якую прыносяць дзецям бацькі. А заклапочаныя птушкі як бы і нічога не бачаць — пільна кормяць падкідыша, і не бачаць, што дзіцятка — не іхнае.

Зязюлі падкідваюць яйкі не толькі ў гнёзды малых птушак,

Танцоркі з Гарадка

але нават і варон. Зязюліны яйкі падобныя да яек малых птушак па колеры і велічыні. Адночы ў Англіі была паказана выстаўка зязюліных яек, сабраных у розных відаў птушак, і вельмі яны ад сябе адрозніваліся. Але нельга нам абвінавачваць зязюлю, што яна — благая маці. Гэтак яна клапоціцца аб захаванні патомства. А прыёмныя бацькі, атрымаўшы ў спадчыну ад зязюлі пражорлівага „малечу”, не змаглі б выкарміць свой вывадак!

Дарослая зязюля за гадзіну можа з’есці да ста гусеніц, а інтэнсіўна ў дзень можа гэтак дзейнічаць гадзін дзесяць! У лесе, дзе раптам паявіцца шмат шкоднікаў, зязюлі „працуюць” бесперапынна, пакуль не знішчаць усіх. На такі банкет, ратуючы хворы лес, патрапяць зляцеца зязюлі з іншых лясоў. Адна зязюля знішчыць больш насякомых, чым яе загінулыя прыёмныя браты. Сярод насякомых, якіх губіць зязюля, ёсць такія, якіх не чапаюць іншыя птушкі — вось тыя гусеніцы, якія ёй вельмі па смаку.

Міра Лукша

Бочка ў гасцях

Жыла-была Бочка. Сабралася яна адночы ў госці да суседкі. Прыбралася, надзела капялюшык і выкацілася на дарогу.

Дарога была нядоўгай. Не паспела раскаціцца — паказаўся суседчын дом. Адчыніла Бочка дзверы, зайшла, прывіталася, павесіла капялюшык на цвік і пераступіла парог кухні. Адтуль чуўся надта ж смачны пах. Яе суседка Каструля варыла кашу.

— Можа, ты не абедала яшчэ, дык сядай, падмацуйся з дарогі, — запрасіла гасцінная гаспадыня Бочку да стала.

Каша была такая смачная, што Каструля не магла ніяк накармаць Бочку. Яе суседка-таўстушка ела так многа, так старалася, што неўзабаве раздзьмулася і лопнула... Толькі абручы разляцеліся куды які.

А спалоханая Каструля ў смутку падумала: „Ці ў гасцях, ці дома не будзь сквапным да яды, а то станеш падобным на Бочку”.

Коля МАЛІНЧЫК, г. Віцебск, СШ н-р 30, „Казкі дзяцей Беларусі”

Вершы Віктара Шведа

Запознены падарунак

На дзень нараджэння сына
Бацька купіў запальнічку:
— Ужо дарастаеш, хлапчына,
Курцыць можа хочаш па звычцы.

Адказаў яму за хвіліну
Крыху збянтэжаны Жэня:
— Тры гады таму кінуй
Я ўжо, татка, курэнне.

Мый рукі, Ваня!

Сварыць свайго сына мама:
— Адкажы мне шчыра, Ваня,
Чаму з бруднымі рукамі
Ты сядзеш да снядання?

— Ты сварыцца не павінна,
Часта свае рукі мыю.
Я рукамі прад хвілінай
Мыў, матуля, сваю шыю.

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Аляксандра Сарокін, Бельск-Падляшскі

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Патрык Шацілоўскі, Чыжы

Польска-беларуская крыжаванка № 20

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку н-р 16: Вандроўка, пушча, сава, час, вавёрка, даскок, нага, каваль. Звяз, як, сад, Ян, кава, вёска, ар, парк, конь, шчака, куча, асілак.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйгралі: Паўліна Зюзя, Наталля Гаўрылюк з Нараўкі, Эвеліна Ігнацюк, Дыяна Капытка з Чыжоў, Рафал Тамашук, Марцін Стоцкі з Дубін, Ася Якімюк з Кленік, Ева Багроўская з Дубіч-Царкоўных, Аня Раманюк з Гайнаўкі. Віншваем!

Umowa	▼	Zmiana	Wieczór	▼	Naród	Uczeń	▼
Bierz!						Halo	
	▶						
Czas		Wieś	Czoło	▶			
	▶		Orzeł	▶			
			Dysk				
Wiadro	▶						📖
	▶				📖		Nuta
Koła					Ani	▶	▼
Wzrost	▶				Sąd		
	▼	Rock	Jol		Sok	▶	
		Kalendarz	Zakątek	▶			📖
	▶						

Размова з Янам ЧЫКВІНЫМ.

„Ніва”: — *Як Вы, у свой час наймалодшы з заснавальнікаў аб’яднання „Белавежа”, памятаеце пачаткі беларускага літаратурнага руху ў Польшчы?*

Ян Чыквін: — Пытанне як бы і нечаканае... Я быў тады яшчэ ліцэістам. Яны, тыя мае першыя ўражанні — яны друкаваліся ў „Ніве”. Да гэтага не хацелася б даваць і адымаць нечага. Мае ўражанні і тады, і цяпер вельмі дадатныя, як пра самую сустрэчу, і дадатныя цяпер, таму што я ўспамінаю свае маладыя гады. Я быў школьнікам, помню, што галоўны рэдактар „Нівы”, які быў арганізатарам літаратурнага аб’яднання, мяне шукаў, раней яшчэ, каб даведацца, хто такі падпісваецца вельмі паэтычным псеўданімам. Ён запрапанаваў, каб было больш нармальна; калі псеўданім, дык такі, які адлюстроўвае пэўную закаранеласць у сваім. Падказка была вельмі на часе ды сур’ёзная, бо я тады быў у такім мройным, рассыпаным стане. Мы ўваходзілі ў краіну чароўную, таму што былі адкрытыя межы, былі непазначаныя берагі, фактычна ніхто не ведаў, чым гэта кончыцца. І тут таксама была нейкая рамантыка. Прыгожа ўспамінаюцца гады, калі і час малады, і яшчэ ўся творчая патэнцыя перад табою, і яшчэ можаш заяўляць, заяўляць, заяўляць і здзіўляць сябе, і, магчыма, чытачоў, нованапісанымі вершамі. Гэта ўпрыгожвала тыя гады і нас у іх. Таму так успамінаем тую сустрэчу і пазнейшыя семінары вельмі цёпла.

— *Рэдактар Георгій Валкавыцкі шукаў гэтых саародкаў у народзе. А ці бачыцца Вам, як літаратару і шэфу літаратурнай „Белавежы”, тое новае пакаленне беларускіх аўтараў, папайненне руху? Ці, можа, у той час былі больш таленавітыя аўтары, было іх больш, ці была лепшая магчымасць прыцягнуць у літаратуру? Да пісання па-беларуску?*

— Я думаю, што наш час і час Валкавыцкага гэта ўсё ж розныя часы. Валкавыцкі як быў тым машыністам, якому хапіла падабраць вось гэтых пасажыраў, якія чакаюць, бо было шмат сапраўды ў народзе і старэйшых, і з сярэдняга пакалення, і з малодшых, якія хацелі выказацца ў родным слове. Не было дзе,

не было як, але была ўнутраная патрэба, быў закладзены ў народзе творчы патэнцыял, я гавару не толькі пра літаратуру. Валкавыцкаму хапіла на тое не толькі ўласнае інтэнцыі, уласнага помыслу, каб праехаць па землях і сабраць гэтых патэнцыяльных пісьменнікаў. У цяперашні час іншая сітуацыя, таму што маладыя не чакаюць, маюць большыя магчымасці, ужо ёсць іншыя беларускамоўныя выданні, іншыя прапановы адразу. У канцы пяцідзсятых, калі мы арганізаваліся, Беларусь па сутнасці была для нас зачынена. Фактычна там ёсць свае клопаты, мы ведаем у чым яны праяўляюцца, але, тым не менш, можна і там друкаваць свае беларускія тэксты. Таму сказаць, што Чыквіну трэба было б паўтарыць шлях Валкавыцкага — няма як. Таму што маладыя не чакае. Ідуць студэнты, маладыя людзі адразу ў „Ніву”, у „Часопіс” і ў іншыя выданні, і гэта нармальны шлях. Добра, што ёсць іншыя публікатары.

— *„Белавежа” вырасла, даспела. Ёсць аўтары, мабыць, якія прабіліся б незалежна ад яе. Але трымаюцца разам.*

Я, вось, не ведаю, ці было б гэтак. Я не ўпэўнены, ці без арганізацыі былі б такія пісьменнікі як Алесь Барскі ці нават Сакрат Яновіч. Гэта нам толькі так здаецца, што літаратурная арганізацыя быццам бы непатрэбная. Яна, мабыць, на адным этапе непатрэбная — на этапе выспелвання замыслу, нейкай кніжкі, нейкага твора. Арганізацыя патрэбная для рэкламы, для формы самаабароны, для формы, так сказаць, грамадскага існавання таксама ў грамадскай свядомасці. Распазнаецца тая ці іншая асоба праз структуру. І мы ведаем, што многія з’явы распазнаюцца толькі дзякуючы структуры. А яна ўпісваецца ў большую структуру. А тая структура зацверджаная. Структура мае грамадскі знак плюс. Яна запатрабаваная. Яна шануецца. Яна мае законнасць існавання. Для існавання ў грамадскай свядомасці, а гэта немалаважнае, арганізацыя патрэбна кожнаму. Чаму бароняцца перад поўным развалам Саюза польскіх пісьменнікаў ці Саюза беларускіх пісьменнікаў? За гэтымі арганізацыямі ёсць нейкая сутнасная праўда, праз яе пазнаюцца яе сябры, члены.

Віншуем: Яну

Фота МІРЫ ЛУКШЫ

Ян Чыквін: Мастацкая літаратура — не пякарня

Невыпадкава даюцца членскія білеты, што ты менавіта не член сяброў саюза шаўцоў, а якраз пісьменнікаў. Пісьменнік — чалавек, які мае спецыфічную структуру мыслення, бачання, сузірання свету. Мне здаецца што і ўсе нашы масцітыя пісьменнікі, якія былі ў зорным часе сваім, ці цяпер перажываюць зорны час, — для іх „Белавежа” напэўна не пашкодзіла. „Белавежа” як арганізацыя была патрэбная і ёсць патрэбная, у гэтым грамадскім сэнсе. А ў чыста, так сказаць, пісьменніцкай кухні, псіхалогіі творчасці, то, вядома, што арганізацыі непатрэбныя. Твор узнікае пры сталё, у нейкім ціхім куточку.

— *„Белавежа” ж як арганізацыя таксама выдавец. Займаецца не толькі выдаваннем паасобных кніг сваіх аўтараў, але і крытычных тэкстаў, часопіса „Тэрмапілы”...*

— Правільная папраўка. Арганізацыя, якой з’яўляецца Беларускае літаратурнае аб’яднанне „Белавежа”,

выпрацавала нейкую ўнутраную сваю логіку дзейнасці, і па меры магчымасці, у тых акалічнасцях, у якіх мы працавалі і працуем. Вось, мы ў 60-я і 70-я гады сканцэнтраваліся на аўтарскіх сустрэчах. Гэта рабілася досыць сістэматычна, і была прадумана інтэграцыя сустрэч, іх тэрмін. З цягам часу, калі зноў памяняліся грамадска-палітычныя культуровыя запатрабаванні, узнікла патрэба выдаваць кніжкі. Таму што і пісьменнікі даспелі, і „Літаратурнай старонкі” было як бы замала, узніклі зборнікі вершаў. Пачаўся гэты прыспешаны выдавецкі цыкл. Ён дойдзе, пэўна, да нейкай мяжы, павінен перайсці ў нейкую іншую форму. Але я думаю, што, пакуль друкаванае слова, на перы, яшчэ ў наш час з’яўляецца асноўным, а не камп’ютэрная перадача інфармацыі, то мы будзем намагацца, каб кніжкі выдаваць. Калі дакажамся, што не кніжка, не папера з’яўляецца носбітам інфармацыі, на

Няхай я паўтаруся...

Анатоль СЫС (1959-2005)

*З чаго пачаць?..
Пачну з Радзімы.
Так абавязаны пачаць.
— Але ў яе ты не адзіны,
навошта пра любоў крычаць?*

*— Няхай, няхай я паўтаруся
ў любові тысячу разоў,
затое шчыра ў ёй клянуся,
без фальшу, без падробных слоў.*

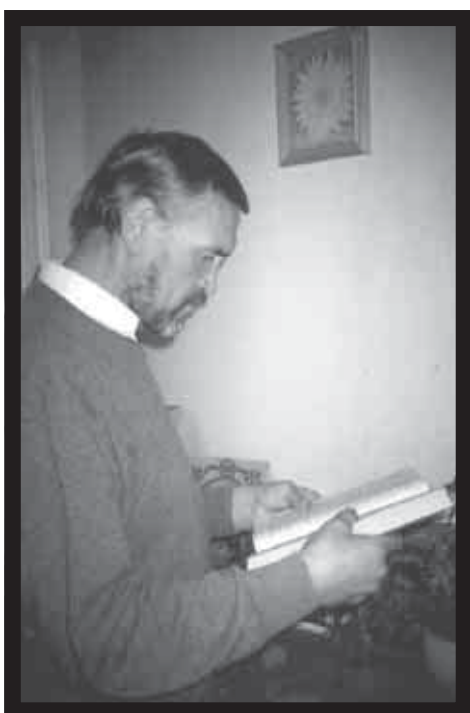
*Што ж, пачынай.
Сам выбрай долю..
й нядоля знойдзеца сама.
Перад табою поле бою —
Тут не адзін паэт сканаў.*

*Od czego zacząć?..
Od Ojczyzny.
Bo powinienem zacząć tak.
Nie jesteś jej jedynym synem,
Więc po co ci ten twardej szlak?*

*To nic, że będę się powtarzać,
Że o miłości zacząć znów,
Tym razem powiem o niej szczerze,
Bez fałszu i bez lipnych słów.*

*Więc óż, zaczynaj.
Sam wybrałeś..
Swoją dobrą czy niedobrą los.
Początkiem będzie pole bitwy,
A końcem — całopalny stos.*

Тлумачыў Jan Maksymiuk

Мабыць, апошні здымак паэта — зроблены Мірай Лукшай 25 красавіка 2005 г. у Мінску.

Анатоль Ціханавіч СЫС нарадзіўся 26 кастрычніка 1959 г. у вёсцы Гарошкаў Рэчыцкага раёна Гомельскай вобласці, дзе і пахаваны 10 мая. Памёр у Мінску ў першыя майскія дні 2005 г. Скончыў гістарычна-філалагічны факультэт Гомельскага ўніверсітэта. Свае першыя вершы надрукаваў у 1986 г. Быў паэтам з асяроддзя „Тутэйшых”, культурным творцам і асобай. Выдаў зборнікі „Пан Лес”, „Агмень” і „Сыс”. У перакладзе на польскую мову друкаваўся ў анталогіі *Za niebokresem Europy*, Беласток 1998.

Чыквіну — 65

Ян ЧЫКВІН — нарадзіўся 18 мая 1940 г. у вёсцы Дубічы-Царкоўныя, паэт, літаратуразнавец, перакладчык, прафесар. Скончыў беларускі агульнаадукацыйны ліцэй у Бельску-Падляшскім (1959), аддзяленне рускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта (1964). Працаваў настаўнікам рускай мовы і літаратуры ў Беластоку (1964 — 1969). З 1969 г. асістэнт, затым ад'юнкты філіяла Варшаўскага ўніверсітэта ў Беластоку. З 1985 г. — дацэнт кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта, прафесар ВУ з 1993 г., прафесар — з 1998 г., кіраўнік Інстытута Усходнеславянскай філалогіі Універсітэта ў Беластоку. Сябра навуковых арганізацый Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, Польскага беларусісцкага таварыства і творчых: Саюза польскіх пісьменнікаў, Беларускага ПЭН-цэнтра, член Міжнароднага праграмавага савета літаратурна-мастацкага часопіса „Всемирная литература” (Мінск), галоўны рэдактар літаратурна-мастацкага і беларусазнаўчага часопіса „Тэрмапілы”. Старшыня праўлення Беларускага літаратурнага аб'яднання „Белавежа” ад 1989 г. Рэдактар серыі Бібліятэкі БЛА. Навуковыя публікацыі: *Afanasij Fet. Studium historycznoliterackie,*

1984. *Poezja rosyjska 1840-1895. Antologia*, pr. zb. pod red. J. Czykwina (Варшава 1984), *Далёкія і блізкія. Беларускія пісьменнікі замежжа* (Беласток 1997), сааўтар (з Любай Раманюк) падручніка па беларускай мове для VII класа „Крыніцы”.

Дэбютаваў у 1957 г. у „Ніве”. Аўтар зборнікаў *Іду* (Беласток 1969), *Святая студня* (Беласток 1970), *Неспакой* (Беласток, 1977), *Светлы міг* (Мінск 1989). У 1988 г. выйшла білінгвальнае выданне на беларускай і польскай мовах кнігі вершаў *Splot słoneczny* (*Сонечная вязь*) (Ольштын 1988). У кнізе *Na progu świata* (*На парозе свету*) (Варшава 1983) побач з перакладамі вершаў паэта на польскую мову змешчаны вершы, напісаныя ім па-польску. У перакладзе на польскую мову — *Odroczenie przy wyschniętym źródle* (1996). Зборнікі з Бібліятэкі „Белавежы”: *Кругавая чара* (Беласток 1992), *Свет першы і апошні* (Беласток 1997), *Крэйдавае кола* (Беласток 2002). Перакладаў з польскай мовы творы м.інш. Я. Івашкевіча, Т. Ружэвіча, В. Шымборскай, Ч. Мілаша, С. Граховяка, С. Баранчака (зборнік *Лісце срэбнай таполі. З польскай лірыкі XX стагоддзя*, Беласток 1999).

Жыве ў Бельску-Падляшскім.

яе месца будзем пераходзіць на магнітную стужку.

— *Чытачоў штораз менш. Чытач робіцца... гледачом? На гэта наракае не толькі беларускі ці польскі пісьменнік. Па ўсім свеце людзі чытаюць менш. Але раптам бывае так, што чытач знаходзіць кнігу ці аўтара. Што важнейшае, ці выхаваць чытача, які ўмее і хоча чытаць, ці запрапанаваць яму добрую літаратуру, якая праб'ецца, незалежна ад мовы, на якой яна напісана? Для каго піша „белавежа”?*

— Гэта вельмі складаная праблема. Па-першае, беларускія пісьменнікі ніякім чынам не адрозніваюцца ад ішніх пісьменнікаў свету, ні польскіх, ні французскіх... Тут ёсць нейкія агульныя заканамернасці, еўрапейскія, якімі і мы падлягаем.

Мы, у сэнсе „белавежцы”. Мы не тое што не маем зусім чытачоў. Як і польскія пісьменнікі, як гавораць сіноптыкі, маем сітуацыю дынамічную, у бок паменшання вольнага, пра што ты сказала. Ідзе адток чытачоў. Таму што хлынула масавая інфармацыя, якую чалавек у практычным сваім жыцці мусіць неяк успрыняць, неяк перапрацаваць, і неабавязкова ён мусіць займацца мастацкай літаратурай. Мастацкая літаратура — гэта здаралася і раней — аказалася сапхнутай на абочыну. Няма сумнення. Але з гэтага нельга рабіць паспешлівых вывадаў. Нельга думаць, што мастацкая літаратура — непатрэбная. Нельга думаць, што мастацкая літаратура гэта п'якарня, дзе выпякаецца хлеб, які трэба з'есці на працягу максимум двух дзён, таму што потым ён

непрыгодны. Мастацкая літаратура гэта такая духоўная дзейнасць, якая можа гадамі, дзесяцігоддзямі, стагоддзямі, ляжаць у бібліятэчным запасніку і чакаць свайго чытача. Я не гавару, што мы гэтым кіруемся, але павінны памятаць пра тое, што напісанае, створанае, апублікаванае — яно дадаецца. Яно множыцца. Яно стварае аснову для далейшай духоўнай дзейнасці. Мой Божа, калі твой зборнік, мой зборнік прачытаюць дзве, пяць асоб, я не ведаю, ці гэта многа ці мала, але гэта значыць, што для гэтых пяці асоб гэта на нейкім этапе аказалася запатрабавальным. Гэта вельмі важна. І мы не ведаем, як адгукнецца наша духоўная дзейнасць у гэтых пяці асобах. І як пойдзе далей наша мастацкае слова. Не дадзена нам гэта ведаць. Але праходзіць адно пакаленне, мінае наступнае, і раптам трэцяе, чацвёртае пакаленне вяртаецца да сваіх папярэднікаў. І вось такое адкрыццё. Былі тады, вось скажам, такія цікавыя з'явы. Бывае так, што праз пакаленне чытаюцца творы. Наступнае пакаленне, якое ідзе за намі, звычайна аспрэчвае нас, слухна аспрэчвае. Гэта закон агульначалавечны. А ўнукі кідаюцца на шыі дзядоў.

— *А якія людзі, творы, падзеі, мелі ўплыў на Вашу творчасць?*

— Я не хацеў бы гаварыць, а пачуць збоку — было б гэта самому цікава. Мне досыць нязручна гаварыць пра нейкія ўплывы на самога сябе. Не таму, што я такі зазнайка, ці, моў, вырас сам па сабе. Я філолаг і гісторык літаратуры і па гэтай прычыне я шмат чытаў. У мяне гэтыя ўплывы не канкрэтызуюцца. Я не адчуваю, што нешта з сусветнай літаратуры было для мяне ўжо такім захапляльным, што мне хацелася выключна так пісаць. На самым пачатку я сутыкаўся з нейкімі пахвальнымі, дзіўнымі закідамі. Калі я быў студэнтам, выдаваўся літаратурны часопіс „Współczesność”, я напісаў пару вершаў па-польску. Займаўся там паэзіяй вядомы паэт Ежы Станлей Сіто, які сказаў мне: „Młody człowieku, nie trzeba pisać tak jak Mickiewicz”. Ну і ўсё было сказана. Магчыма, што там была нейкая міцкевічаўская паэтыка, вобразнасць. Я нават не помню гэтых вершаў, бо іх не захаваў.

Размаўляла Міра Лукша

Юстына Грыцюк

* * *

Стук, стук!
час стукае ў шыбку
гадзінніка.
Стук, стук!
кроплі дажджу падаюць на зямлю,
горкія.
Стук, стук!
б'ю ў вялікія дзверы свету,
можа за імі знайду сваё месца...

Дым

Праз шыбы
Свайго акна,
Клубы дыму бачу
Над комінам.

Чорныя воблакі
Віруюць

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Як жыццё — навокал,
Пад блакітным шойкам неба.

Часам ветрам шарпаныя,
То зноў пакрытыя дажджом,
Усё ляцяць, усё бягуць
Па залаты кубак свету...

* * *

Панурыя сцэнарыі
Усё нам піша свет:
Паводкі, войны, цяжкія.
Дзе каханне, шчасце дзе?!

Дзе пашана да чалавека,
Дабрата і сэнс быцця?
Можа мір пачуццяў
У моры душ затаніўся?

Зноў узыходзіць нашае сонца —
Сцэнарыст новага дня.
Можа сёння, можа заўтра
Аддыхнем вольнасцю ў грудзях.

Давярайма і верма,
Людзі XXI стагоддзя,
У праўду сэрца, іх раздранцвенне.
Месца пад сонцам
Хопіць усім!

„Не толькі ўзрост ранні...”

Многія шукаюць адказу на пытанне, чым сапраўды ёсць каханне. Апошнім часам я прачытала кнігу, дзея якой адбываецца ў шпіталі, а яе героі — смяротна хворыя. І яны вялі пошукі таго, што надае сэнс чалавечаму жыццю. Паводле галоўнага героя, чэтым „чымсьці” з'яўляецца каханне.

Віктар Швед у вершах пад супольным загаловам „Не толькі ўзрост ранні падуладны каханню” адказвае, чым ёсць каханне. Я выбрала тры вершы, якія кранаюць гэтую тэму.

Першы верш — „Маё сонейка”. Можна сказаць, гэта уверцюра да оперы пра каханне. Лірычны герой называе сваю каханую асобу „сонейкам”. Увогуле закаханаму чалавеку ўласціва называць пшчотна сваю другую палавінку яблыка. Але гэтае сонейка незвычайнае — яно „зьяе (...) і ўночы”, „у цемрадзь пасылае свой прамень”, які мае чудаўную сілу. Ён кіруе лірычнага героя ў заўтрашні дзень. Гэта дзякуючы праменю любові, які вылучае сонейка, „знікаюць жудасныя хмары” са свету думак і мараў лірычнага героя, і ён становіцца стваральнікам паэзіі. Паэт хоча, каб яго сонейка назаўсёды было з ім і „сагравала яго сваім цяплом” — цяплом кахання.

На сцэне ёсць ужо дзве асобы, якіх спалучае магучай сілай прамень кахання. Але ці каханне гэта толькі ланцуг, які скоўвае двое людзей і робіць з іх сляпых вязняў? На гэтае пытанне адказвае Віктар Швед у вершы „Вернае каханне”. Паэт называе пачуццё „купалам зорным неба”. Яго прыгажосць захапляе ўсіх. Але каханне падпарадкоўвае сабе чалавека. Паэт падкрэслівае, што гэтаму пачуццю „быць падуладным трэба”, а яно ўзмае „ад юнацтва да магілы (...) заўжды дае нам крылы”. Найбольшай марай кожнага чалавека ёсць „кахаць і заўжды быць каханым”. Паводле паэта — „жыццё кароткае, бяспрэчна”. Але ёсць штосьці, што адчыняе чалавеку дзверы ў вечнасць. Гэта каханне. Яно заўсёды будзе прыцягваць, як магніт, двух блізкіх сабе людзей. Чалавек закаханы, якому адказваюць узаемнасцю, мае ўсё, пра што ад стагоддзяў мараць прадстаўнікі „homo sapiens”. Яго сэрца перапаўняюць: Вера, Надзея і... Любоў.

Кожны сцэнічны твор мае сваю развязку. Паводле мяне, тут вельмі добра падыходзіць верш Віктара Шведы „Развітанне”. На нашай сцэне стаіць двое закаханых людзей. Іх пачуццё вечнае. Аднак яны не могуць так застыць у адным месцы, трымацца за рукі і глядзяць адно другому ў вочы. Яны ж толькі людзі і ... мусяць калісьці развітацца. Віктар Швед стварыў з вялікай дакладнасцю такі малюнак: на пероне стаіць жанчына з „многапакутным тварам”, у цягніку — мужчына, які „сумныя меў вочы і горыч нейкую ў грудзях”. Паэт называе іх развітанне — „чуллівых сэрца балючы крык”. Але сум малюнак з цягніком у назве, развейвае радок верша, які ўпэўнівае нас, што „будзе новае каханне”, а потым „ізноў надыйдзе развітанне”.

Я згаджаюся з Віктарам Шведам, што „Не толькі ўзрост ранні падуладны каханню”. Кожны чалавек, незалежна ад узросту, хоча мець побач асобу, якая яго разумее, адчувае свет па падобных або адных хвалях. Людская душа не старэе. Ёй заўсёды дваццаць гадоў. Час кладзе свой адбітак толькі на цела. І таму ў кожнага ўзросту ёсць святое права на каханне.

Марта Сельвясюк

